

Likestillings- og
diskrimineringsombudet

Å motarbeide «lovlige» hatefulle ytringer

Ronald Craig

Hvorfor bør vi snakke om «lovlige» hatefulle ytringer?

- Hatefulle ytringer som rammes av straffeloven er bare toppen av isfjellet
- Hatefulle ytringer som ikke er straffbare forårsaker skader på enkeltmennesker, grupper og samfunnet som helhet

Alternative måter å motarbeide hatefulle ytringer

- Vi trenger straffeloven som et virkemiddel mot de verste typer ytringer
- Men straffeloven som virkemiddel er begrenset i sin virkning overfor det store problemet
- Se parallell til den historiske utvikling av hvordan vi har motarbeidet diskriminering og fremmet likestilling

Utvikling av arbeidet mot diskriminering

	Strafferettslige bestemmelser	Forbud mot diskriminering	Aktivt likestillingsarbeid
Fokus	Diskriminerende hensikt eller forsett	Diskriminerende virkning	Barrierer mot likestilling og risiko områder
Tiltak	Bøter	Policy om ikke-diskriminering og krav til holdninger	Systematiske utviklings- og forbedringsprosesser
Måling	Antall anmeldelser	Antall diskrimineringsklager	Representativitet og likeverd
Ansvar	Påtalemyndigheten	Personalavdelingen	Ledere og ansatte

Vi trenger alternativer til straffeloven

- Ombudet foreslår *ikke* nye lover som innskrenker friheten til å gi uttrykk for sine «lovlige» hatefulle ytringer
- Jeg bruker parallellen bare for å vise at vi kom ikke langt ved å motarbeide diskriminering via straff, og vi vil ikke komme langt ved å motarbeide hatefulle ytringer i hovedsak via straff

Forskning om hatefulle ytringer

- Gordon Allport, The Nature of Prejudice (1954)
- John Dovidio (red.), On the Nature of Prejudice: Fifty Years After Allport (2005)

Skadene -- Hatefulle ytringer:

- fører til ekskludering og polarisering av samfunnet som bryter ned det sosiale felleskapet («social cohesion»)
- produserer engstelse («chilling effect») mht deltagelse i vårt demokratiske system. Dvs., man unngår å utøve sin egen ytringsfrihet der hvor man kan forvente å bli umenneskeliggjort og trakassert
- fører til flere hatefulle ytringer. Dvs., det er ikke bare en symptom som reflekterer fordommer. Den er også en agent som smitter videre.
- fører til en stigmatisering og nedverdiggelse av målgruppen – også i øyne av tilfeldige tilskuere til slike ytringer
- produserer sterk uro og bekymring i målgruppene for slike ytringer
- fratar verdigheten til mennesker ved å si at de ikke er likeverdige borgere i samfunnet

Skaden -- Hatefulle ytringer (# 2)

Ombudets erfaringer er at hatefulle ytringer:

- trigger diskriminering i Norge. (Ekskludering og polarisering er velkjente triggere for diskriminering)
- bygge opp under frykten overfor ut-grupper uten grunnlag i rasjonell empiri. Dette setter på spill vårt sosiale felleskapet.
- kan lede til vold.

Disse skadene er ikke diskutert

- Disse samfunnsskadene står ikke på politikernes dagsorden.
- De er ikke drøftet og diskutert i det offentlige ordskifte.

En uheldig tilnærming til hatefulle ytringer «Trollet sprekker i solen»

- 1999: Ytringsfrihetskommisjonens prinsipielle tilnærming til hatefulle ytringer:
- Hatefulle ytringer vil føre til utluftning, renselse og anstendiggjøring av standpunkter gjennom samtale og kritikk. For at dette skulle skje må diskriminerende holdninger komme til uttrykk. (NOU 1999: 27, side 203)

Regjeringen står for tilnærmingen «Trollet sprekker i solen»

- 2003 Regjeringen aksepterer denne prinsipielle tilnærming:
- «Så langt det er mulig, bør diskriminerende holdninger bekjempes ved at de uønskede ytringene kommer til uttrykk offentlig og imøtegår.» (St. meld. nr. 26, side 72)
- Staffeloven § 135a var sett som en siste skanse mot de aller verste ytringer

Er det noen bevis på at trollet sprekker i solen?

- Det finnes ikke forskning som støtter ideen at hatefulle ytringer blir renset og anstendiggjort (dvs. blir gjort harmløse) gjennom lufting, samtale og kritikk.
- På den annen side, finnes det forskning som indikerer at hatefulle ytringer fører til flere hatefulle ytringer.

Debatten rundt ytringsfrihet har gjort oss blind

- Når temaet hatefulle ytringer melder seg er fokus alltid på straffeforbudet og forholdet til ytringsfrihet.
- Dette har gjort oss blind for skadene og for bruk av andre virkemidler for å bøte på slike skader.

Norge mangler en strategi

- Regjeringens standpunkt kan hjelpe til å forklare hvorfor Norge ikke har en omfattende strategi for å motarbeide de samfunnsmessig skader forårsaket av hatefulle ytringer.

Nasjonale strategier for å motarbeide skadene av hatefulle ytringer:

- Rette fokus på hatefulle ytringer og deres skadevirkninger i skolen
- Bevilge penger til forskning om omfang og skadevirkninger av hatefulle ytringer (for å gjøre dem synlige) og om tiltak som kan tas i bruk for å motarbeide slike skader
- Oppfordre til selvregulering innenfor media, gjennom for eksempel medias bruk av moderator, fullt navn-policy, «off-topic» sletting
- Rette fokus på de skadevirkningene av hatefulle ytringer og gruppestigmatisering i etikkfaget i journalistutdanningen

(2) Nasjonale strategier for å motarbeide skadene av hatefulle ytringer:

- Konkretisere offentlige myndigheters plikt til aktivt å motarbeide fordommer og til å fremme felleskap og gode relasjoner mellom sosiale grupper, særlige i sin rolle som tjenesteyter, utformer av sektorpolitikk og budsjettansvarlig
- Starte nasjonale holdningskampanjer for å bevisstgjøre og motarbeide hatefulle ytringer
- Støtte økonomisk ulike typer fellesarenaer for forskjellige sosiale grupper

Etterord – NRKs erfaringer med moderering

- Uten moderering, blir kommentarfeltet kapret av talsmenn for hatretorikk
- De ordinære kommentarregler er brukt for å beholde kvalitet og flyt i kommentarsamtalen – regler som:
 - Krav om bruk av fullt navn,
 - Sletting av kommentarer som er utenfor artikkelens tema
 - Sletting av kommentarer som urimelig angriper artikkelens forfatter
- Disse reglene fjerner de meste av hatefulle ytringer. Det blir ikke nødvendig å bruke den spesielle reglen om ulovlig hatefulle ytringer.
- Dette betyr at det er i NRKs interesse å ha slike regler